

کتاب کنکور

دین و زندگی دوازدهم

امید آمیدیگی
محمد نجفی

رشته های تجربی و ریاضی

ناظر علمی: مرتضی محسنی کبیر

از مجموعه مرشد

به همراه
پرسش ها و پاسخ نامه تشریحی
کنکور ۹۸

به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

کلام نخست

در نگاه اکثر داوطلبان کنکور، درس دین و زندگی درسی حجیم و کم‌بازده است، ولی برخلاف تصور، این درس یکی از امتیاز آورترین دروس کنکور به حساب می‌آید. در ابتدای نگارش کتاب «دین و زندگی جامع دوازدهم» از مجموعه «مرشد» به منظور فراهم آمدن ساختار کلی کتاب جلسات زیادی با برترین اساتید کنکور برگزار شد تا کتابی جامع و متفاوت با کتاب‌های موجود در بازار پدید آید.

ساختار کتاب

این کتاب شامل موارد زیر است:

- ۱) محتوا در یک نگاه: در ابتدای هر درس، مضمون کلی درس ذکر شده است.
- ۲) ترجمه و پیام آیات و احادیث: هر آیه شامل کادر موضوع (محتوای کلی آیه)، کادر معنی، کادر کلیدواژه میانبر (کلمات کلیدی برای حل تست‌ها)، پیام آیه، بیشینه کنکوری (تعداد تکرار هر آیه در کنکورهای گذشته) و ارتباط نکات ترکیبی با سایر قسمت‌ها) است.
- ۳) متن خط به خط کتاب: متن درس به صورت تفکیکی و کادربندی شده ذکر شده است. در ابتدای هر کادر تیتیر متناسب با متن به همراه آیه مربوط به آن و قسمت‌های مهم هر متن به صورت رنگی آمده است. هم‌چنین نکات تکمیلی هر متن در داخل پرانتز ذکر شده است.
- ۴) سؤالات کتاب درسی به همراه نکات تستی آنها ذکر شده است.
- ۵) نمودار مرور سریع و جمع‌بندی متن درس برای استفاده در دوران جمع‌بندی و آزمون‌های سنجشی تعبیه شده است.
- ۶) جدول روابط و نکات: در انتهای هر درس، جدول‌های اختصاصی مربوط به درس (علت و معلولی، مترادف تستی) برای فراگیری بهتر درس آمده است.
- ۷) ویژه‌نامه: بیشتر درس‌ها دارای یک جدول اختصاصی به نام ویژه‌نامه هستند که نکات اصلی آن درس در قالب یک جدول ذکر شده است.
- ۸) اشتباه نکنیم: این بخش برای جلوگیری از اشتباهات متداول دانش‌آموزان تعبیه شده است.
- ۹) سؤالات: در سه سطح دسته‌بندی شده‌اند و سؤالات ترکیبی با آیکون (📌) مشخص شده است.
- ۱۰) ناب‌آزمون: شامل ۱۲ آزمون مباحثی و جامع برای دوران جمع‌بندی.
- ۱۱) پاسخنما: پاسخ هر تست شامل توضیح کامل پاسخ به همراه کلیدواژه (برای مرور سریع) و سبک می‌باشد.

مقدمه

سپاسگزاری:

و صمیمانه از تمامی عزیزانی که تا آخرین لحظات در راه نشر این کتاب، یار و یاور ما بودند، سپاس گزاریم:
مدیر عامل محترم انتشارات: آقای یحیی دهقانی
دبیر مجموعه: مهندس هادی عزیززاده و همکاران ایشان در معاونت تألیف مبتکران به ویژه حسین کشتی کار و طوبی عینی پور
ناظر علمی: آقای مرتضی محسنی کبیر
صفحه آرا: ناهید جلیلیان
تایپست‌ها: ناهید صبائی - آسیه عبدالحسینی
گرافیکست: بهاره خدای
طراح جلد: مینا هرمزی
امیدواریم دانش آموزان عزیز و دبیران بزرگوار نظرات و پیشنهادهای خود را با مؤلفان در میان گذاشته و در ارتقای کیفی این کتاب ما را یاری نمائید.

امید امیدببگی - محمد نجفی

بخش اول	تفکر و اندیشه	۷
درس اول	هستی بخش	۹
درس دوم	یگانه بی‌همتا	۲۵
درس سوم	توحید و سبک زندگی	۴۵
درس چهارم	فقط برای او	۶۵
درس پنجم	قدرت پرواز	۹۱
درس ششم	سنت‌های خداوند در زندگی	۱۱۳
بخش دوم	در مسیر	۱۳۷
درس هفتم	بازگشت	۱۳۹
درس هشتم	احکام الهی در زندگی امروز	۱۵۷
درس نهم	پایه‌های استوار	۱۷۵
درس دهم	تمدن جدید و مسئولیت ما	۱۹۹
ناب آزمون		۲۱۷
آزمون ۱ (مرور دهم)		۲۱۸
آزمون ۲ (مرور یازدهم)		۲۲۱
آزمون ۳ (مرور نیم‌سال اول دوازدهم)		۲۲۵
آزمون ۴ (مرور نیم‌سال دوم دوازدهم)		۲۲۸
آزمون ۵ (جامع دوازدهم)		۲۳۱
آزمون ۶ (متن آزمون)		۲۳۴
آزمون ۷ (حدیث آزمون)		۲۳۷
آزمون ۸ (آیه آزمون)		۲۴۰
آزمون ۹ (شعر آزمون)		۲۴۳
آزمون ۱۰ (جامع سه سال)		۲۴۶
آزمون ۱۱ (جامع سه سال)		۲۵۰
آزمون ۱۲ (نکته آزمون)		۲۵۴
پاسخ‌نامه		۲۵۷
پرسش‌های کنکور سراسری ۹۸		۳۳۷
پاسخ پرسش‌های کنکور سراسری ۹۸		۳۴۱

بخش اول

این بخش از یک مدیث و متن کوتاه تشکیل شده است.
ارزیابی محتوا: متن و مدیث این بخش در ارتباط با اندیشه مطرح شده است.

«أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ» برترین عبادت، اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت اوست.

کلید واژه میانبر: برترین عبادت / تکرر تفکر در ارتباط با خدا / تداوم اندیشه: عامل افزایش ایمان

پیام حدیث:

انسان‌ها با تفکر درباره خدا و قدرت او، می‌توانند در مسیر بندگی او راحت‌تر قدم گذارند.

اندیشه عامل محرک رشد وجود انسان می‌باشد.

پیشینه کنکوری: این حدیث تاکنون در کنکور سراسری ذکر نشده است و احتمال طرح از آن وجود دارد.

ارتباط: براساس تعالیم دین اسلام، هر حرکت و عملی که برای کسب رضایت خداوند، براساس معیارهای دینی صورت گیرد، عبادت است.

(درس ۱ سال دهم)

ارتباط: منظور از تفکر درباره خدا، تفکر درباره صفات و افعال الهی است. (نه چیستی خداوند)

متن خطبه خط کتاب

اندیشه مانند بذری است که در ذهن جوانه می‌زند، در دل و قلب ریشه می‌دواند و برگ و بار آن به صورت اعمال ظاهر می‌گردد.

(عمل ← مظهر اندیشه)

اندیشه، بهار جوانی را پرطراوت و زیبا می‌سازد، استعدادها را شکوفا می‌کند و امید به آینده‌ای زیباتر را نوید می‌بخشد. علاوه بر آن می‌تواند

برترین عبادت‌ها باشد. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ»

جدول روابط و نکات

معلول	علت
(۱) پرطراوت کردن بهار جوانی	(۱) اندیشه
(۲) شکوفا کردن استعداد	
(۳) نوید دادن امید به آینده	

درس اول (مستی بخش)

محتوا در یک نگاه

این درس شامل سه آیه و سه مدیث و چهار شعر است. محوریت کلی درس دربارهٔ نیازمندی موجودات در پیدایش و بقا به خداوند و ثمرهٔ درک این نیاز است. ارزیابی محتوا: متن و آیات این درس، به یک اندازه اهمیت دارد. تناسب میان متن و آیهٔ مرتبط با آن را رعایت و بصورت ترکیبی مطالعه فرمایید.

يا أَيُّهَا النَّاسُ يا أَيُّهَا النَّاسُ
 أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ شما به خداوند نیازمند هستید
 وَ اللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ و خدا است که [تنها] بی نیاز ستوده است.
 فاطر، ۱۵

کلید واژه میانبر: نیازمندی و فقر مخلوقات / غنی و بالذات بودن خدا

پیام آیه:

- این آیه خطاب به همه انسان‌ها است و شامل تمام مخلوقات می‌شود. «یا أَيُّهَا النَّاسُ»
 - تمام مخلوقات، از جمله انسان در وجود و هستی خود (پیدایش و بقا) نیازمند خداوند هستند. «الْفُقَرَاءُ»
 - خداوند تنها وجود بی‌نیاز در هستی می‌باشد که به دیگری محتاج نیست. «هُوَ الْغَنِيُّ»
 - چون وجود خدا وابسته به چیزی نیست (علت)، کسی نمی‌تواند وجودش را بگیرد و نابودش کند (معلول). او در ذات خود غنی و بی‌نیاز است. «وَ اللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»
- پیشینه کنکوری:** مضمون کلی این آیه تاکنون بیش از ۶ بار در کنکور سراسری سال‌های اخیر مطرح شده است. (احتمال طرح تست از این آیه متوسط است)

ارتباط: این آیه با شعر «ذات نایافته از هستی بخش / کی تواند که شود هستی بخش» ارتباط مفهومی دارد.

ارتباط: نیازمندی موجودات در پیدایش خود به خداوند بیانگر توحید در خالقیت است. (درس ۲ سال دوازدهم)

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ هر آنچه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می‌کند.
 كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ او همواره دست‌اندرکار امری است.
 رحمان، ۲۹

کلید واژه میانبر: دست نیاز به سوی خدا / مبتکر بودن خداوند / طلب لطف و فیض الهی / تدبیر علی الدوام خداوند

پیام آیه:

- فرشتگان و موجودات آسمانی نیز همچون زمینیان، دست نیاز به سوی خدا دارند. (يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ)
- کارهای الهی تقلیدی نیست، بلکه ابتکاری و نوآورانه است. (كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ)
- نیاز دائمی موجودات، لطف و فیض دائمی خدا را طلب می‌کند. (او هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای آفریده‌ها است.)
- چنین نیست که خداوند، عالم را، آفریده و آن را به حال خود رها کرده باشد، بلکه همواره امور هستی را تدبیر و اداره می‌کند.
- منظور از «يَوْمٍ» در آیه، روز نیست، بلکه مطلق زمان است، زیرا خداوند در زمان نمی‌گنجد، بلکه فراتر از زمان است. (تدبیر علی الدوام خداوند)

خداوند هر روز امر جدیدی ایجاد می‌کند که قبلاً نبوده است. «كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»

پیشینه کنکوری: این آیه در کنکورهای گذشته ذکر نشده است. (احتمال طرح تست به صورت ترکیبی از آن می‌رود.)

ارتباط: این آیه با نیاز موجودات به خداوند در بقا متناسب است.

ارتباط: تدبیر و اراده خداوند در امور هستی؛ بیانگر توحید در ربوبیت است. (درس ۲ سال دوازدهم)

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ..... خداوند نور آسمان ها و زمین است.
نور، ۳۵

کلید واژه میانبر: خداوند، نور هستی / نور مسبب پیدایی و آشکاری / مشهود بودن خداوند در هستی

پیام آیه:

- خداوند در این آیه خود را «نور آسمان ها و زمین» یا «نور هستی» معرفی می کند. «اللَّهُ نُورٌ»
 - تمام موجودات، وجود و هستی خود را از خداوند می گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می شوند و وجودشان به وجود او وابسته است.
 - هر چیزی پیش از آن که نمایش دهنده خود باشد، نشان دهنده خالق خود است.
 - پیشینه کنکوری:** این آیه تاکنون ۳ بار در کنکور سراسری مطرح شده است. (احتمال طرح تست از این آیه به صورت ترکیبی است).
 - ارتباط:** این آیه با حدیث امام علی (ع) که می فرماید: «ما رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ» ارتباط مفهومی دارد.
 - ارتباط:** این آیه با ابیات «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید»، «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم» و «به هر جا بنگرم کوه و در و دشت / نشان از قامت رعنا تو بینم» ارتباط معنایی دارد.
 - ارتباط:** این آیه با ابیات «ما عدم هابیم و هستی های ما / تو وجود مطلق فانی نما» و «باد ما و بود ما از داد توست ...» ارتباط مفهومی دارد.
- (درس ۲ سال دوازدهم)

موضوع: تنازع بقا در زندگی

حدیث پیامبر (ص)

اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا..... خدایا مرا چشم به هم زدنی به خودم وامگذار.

کلید واژه میانبر: نسبت کسب کمالات و نیازمندی به خدا / وصول به اوج درک فقر و نیازمندی / معرفت: عامل توکل

پیام حدیث:

- اگر خداوند متعال یک لحظه ما را به حال خودمان واگذار نماید، هدایت الهی قطع خواهد شد و سرانجامی جز ظلالت نخواهیم داشت.
- این حدیث مصداق عبارت «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» می باشد.
- معرفت و شناخت تمایلات انسان، موجب افزایش توکل بر خداوند می شود.
- این حدیث در نتیجه فهم عبارت «يا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ» می باشد.
- پیشینه کنکوری:** این حدیث در کتاب های گذشته ذکر نشده است. (احتمال طرح تست به صورت ترکیبی از آن می رود).

موضوع: مشهود بودن خداوند در موجودات

حدیث امیرالمؤمنین علی (ع)

ما رَأَيْتُ شَيْئًا هیچ چیزی را ندیدم
إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ مگر اینکه خداوند را
قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ قبل از آن و بعد از آن و با آن دیدم

کلید واژه میانبر: وابستگی مخلوقات به خداوند / فطرت خدا آشنا

پیام حدیث:

- هر موجودی ابتدا نمایانگر خالق خود است و سپس نمایانگر خود. (اولویت مشهودیت خالق بر مخلوق).
- پیشینه کنکوری:** این حدیث تاکنون ۲ بار در کنکور سراسری سال های اخیر مطرح شده است. (احتمال طرح تست از آن بصورت ترکیبی وجود دارد).
- ارتباط:** این حدیث با آیه «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» ارتباط معنایی دارد.
- ارتباط:** این حدیث با ابیات «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید»، «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم» و «به هر جا بنگرم کوه و در و دشت / نشان از قامت رعنا تو بینم» ارتباط معنایی دارد.

تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ در همه چیز تفکر کنید
وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.

کلید واژه میانبر: خداوند، حقیقتی نامحدود / منع از تفکر در ذات الهی / لا تَفَكَّرُوا

پیام حدیث:

تفکر در ذات خداوند (چیستی = ذات = ماهیت) ممنوع است بلکه تفکر باید درباره صفات خداوند (هستی) و نعمت‌های او و همه چیز باشد. لازمۀ تفکر در ماهیت خداوند (چیستی) احاطه و دسترسی به آن است و این درباره خدا غیر قابل تصور است؛ زیرا محدود نمی‌تواند به نامحدود احاطه پیدا کند.

پیشینه کنکوری: این حدیث تاکنون ۳ بار در کنکور سراسر سال‌های اخیر مطرح شده است. (احتمال طرح تست از آن بصورت ترکیبی می‌رود).

متن خطبه خط کتاب

مقدمه

آیا تاکنون برایتان پیش آمده است که در فضای آرام نشسته و به دور از هیجان و هیاهوی زندگی درباره این جهان پر جنب و جوش تفکر کرده باشید؟ تفکر درباره جهان دوردست؛ یعنی آسمان بی‌کران با کهکشان‌ها، منظومه‌ها، خورشید و سیارگان؛ و تفکر درباره همین جهان نزدیک، یعنی زمین با جنگل‌ها، دریاها، بیابان‌ها، جانوران، گیاهان و گل‌های زیبایش. آیا هرگز درباره آغاز و پایان این هستی پهناور فکر کرده‌اید؟ به راستی این میلیاردها میلیاردها کهکشان و ستاره و سیاره، با میلیاردها موجود متنوع از کجا آمده‌اند؟ موجودات جهان، هستی خود را وامدار چه کسی هستند؟

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش (متناسب با آیه «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ...»)

هر کدام از ما، براساس فطرت خویش، خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم (درک حضور خداوند «فطری است»). به روشنی می‌دانیم در جهانی زندگی می‌کنیم که آفریننده‌ای حکیم آن را هدایت و پشتیبانی می‌کند و به موجودات و مخلوقات مدد می‌رساند (هدایت براساس حکمت). با وجود این شناخت اولیه، قرآن کریم ما را به معرفت عمیق‌تر درباره خداوند فرا می‌خواند و راه‌های گوناگونی را برای درک وجود او و نیز شناخت صفات و افعال او به ما نشان می‌دهد. یکی از این راه‌ها تفکر درباره نیازمندی بودن جهان، در پیدایش خود، به آفریننده و خالق است. بیان این راه به شرح زیر است:

مقدمه اول (متناسب با بیت «ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما / تو وجود مطلق فانی نما»)

اگر به خود نظر کنیم، خود را پدیده‌ای (موجودات = وابسته = فقیر = وامدار = ممکن‌الوجود) می‌یابیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نیست. در اشیای پیرامون نیز که تأمل کنیم، آنها را همین‌گونه می‌بینیم؛ حیوانات، نباتات، جمادات، زمین، ستاره‌ها و کهکشان‌ها، همه را، پدیده‌هایی می‌یابیم که وجودشان از خودشان نبوده و نیست. (مقدمه اول «هر پدیده‌ای وجودش از خودش نیست»)

مقدمه دوم (متناسب با شعر «ذات نیافته از هستی بخش ...»)

پدیده‌ها، که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد؛ همان‌طور که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد. عبدالرحمان جامی این معنا را در دو بیت چنین بیان می‌کند:

ذات نیافته از هستی بخش چون تواند که بود هستی بخش
خشک ابری که بود ز آب تهی ناید از وی صفت آب‌دهی

پیام سخن

بیانگر نیازمندی تمام پدیده‌ها به دیگری در پیدایش است و متناسب با مقدمه دوم می‌باشد.

ارتباط: مفهوم کلی شعر با آیه «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» متناسب است.

آری در آفرینش نیز، یک موجود فقط در صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد؛ در این صورت،

چنین چیزی دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده نخواهد داشت؛ همواره بوده است و همواره خواهد بود. (مقدمه دوم) هر پدیده‌ای وجودش از دیگری است.

نتیجه: با توجه به دو مقدمه فوق می‌دانیم نتیجه بگیریم که ما و همه پدیده‌های جهان، در پدیدآمدن و هست شدن خود به **آفریننده‌ای** نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و **سرچشمه هستی** باشد. این موجود برتر متعالی «خدا» نامیده می‌شود.

نیازمندی جهان به خدا در بقا (متناسب با آیه «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ...» و «يَا أَيُّهَا النَّاسُ...»)

شما حتماً نام مسجد گوهرشاد که در جوار حرم مطهر امام هشتم (ع) است، را شنیده‌اید. شاید بارها آن را دیده و در آن نماز خوانده‌اید. این مسجد یکی از شاهکارهای هنر ایرانی بازمانده از دوره تیموریان است و جاذبه زیادی برای گردشگران و زائران دارد. این مسجد باشکوه همچنان باقی است، اما از معمار و بنا و کارگردانی که آن را با عشق و هنر بنا کرده‌اند خبری نیست. آیا رابطه جهان با خدا نیز مانند رابطه بنا با مسجد است؟

اگر اندکی دقت کنیم، درمی‌یابیم که یک تفاوت بنیادین میان این دو رابطه وجود دارد. مسجد گوهرشاد از مصالح ساختمانی مانند خاک و سنگ و گچ و چوب و کاشی و ... تشکیل شده که هیچ کدام از آنها را بنا به وجود نیاورده است. هر یک از این مصالح نیز خواصی دارند که بنا آن را ایجاد نمی‌کند. بنا نه چسبندگی گچ را ایجاد می‌کند. نه سختی و استحکام سنگ را؛ به عبارت دیگر بنا نه اجزای ساختمان را پدید آورده و نه خواص آن اجزا را. کار بنا فقط جابه‌جا کردن مواد و چینش آنها است؛ اما خداوند، خالق سنگ و گچ و چوب، و خواص آنها و حتی خالق خود بنا است. بر این اساس وجود و هستی بنا و نیز وجود مصالح و خواص آنها، همه وابسته به خداست و خداوند هر لحظه اراده کند، آنها از بین می‌روند و ساختمان متلاشی می‌گردد. (علت) به همین جهت، جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود. (معلول) (نیامندی به خدا کم یا زیاد نمی‌شود) (نیازمندی مطلق).

در مقام مثال می‌توان گفت که رابطه خداوند با جهان، تا حدی (نه کاملاً) شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است؛ همین که مولد متوقف شود، جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند. بنابراین، مسجد با ساخته شدن، از بنا بی‌نیاز می‌شود؛ اما موجودات چنین نیستند و پس از پیدایش نیز همچنان، مانند **لحظه نخست خلق شدن**، به خداوند نیازمند هستند. از این رو دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند. زبان حال موجودات را مولوی این‌گونه بیان می‌کند:

ما چو ناییم و نوا در ما ز توست	ما چو کوهیم و صدا در ما زتوست
ما که باشیم ای تو ما را جانِ جان	تا که ما باشیم با تو در میان
ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما	تو وجود مطلق، فانی نما
ما همه شیران ولی شیر غلم	حمله‌مان از باد باشد دم به دم
باد ما و بود ما از داد توست	هستی ما جمله از ایجاد توست
لذت هستی نمودی نیست را	عاشق خود کرده بودی نیست را
ما نبودیم و تقاضا مان نبود	لطف تو ناگفته ما می‌شنود

پیام شمع

تمامی ابیات بیانگر نیازمندی موجودات و جهان به خداوند در بقا می‌باشد.

ارتباط: تمامی ابیات به نوعی با آیه «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ» و «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ...» ارتباط دارد.

ثمره درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز (متناسب با آیه «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»)

انسان‌های ناآگاه نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند، بی‌توجه‌اند؛ اما انسان‌های آگاه دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند. هرچه معرفت انسان به خود (خودشناسی) و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود (علت)، نیاز به او و احساس عجز و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند. (معلول)

افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش عبودیت و بندگی

(علت ۱) (معلول ۱) (علت ۲) (معلول ۲)

برای همین است که پیامبر گرامی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند:

«اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»؛ خدایا مرا چشم به هم زدن به خودم وامگذار.

نور هستی (متناسب با آیه «الله نُورٌ...» و ابیات «دلی کز معرفت...» و «به صحرا بنگرم...» و حدیث «ما زَآئْتُ...»

قرآن کریم، رابطه میان خداوند و جهان هستی را با کلمه ای بیان می کند که در نظر اول برای ما شگفت انگیز می نماید؛ اما پس از تفکر دقیق به معنای آن پی می بریم؛ قرآن کریم می فرماید:

«اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...» خداوند نور آسمان ها و زمین است...

ما با نور خورشید، نور لامپ و انواع نورهای دیگر آشنا هستیم و می دانیم که خداوند از نورهایی نیست که از اجسام ناشی می شوند، یعنی منشأ مادی دارند. پس، نور بودن خداوند به چه معناست؟

نور آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می شود. نورهای معمولی هم این خاصیت را دارند که خودشان آشکار هستند و سبب آشکار شدن اشیای دیگر هم می شوند.

خود را از او می گیرند و به سبب او پیدا و «وجود»، خداوند نور هستی است. یعنی تمام موجودات آشکار شده و پا به عرصه هستی می گذارند. در واقع، هر موجودی در حدّ خودش تجلی بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است. از همین رو آنان که به دقت و تأمل در جهان هستی می نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می کنند و علم و قدرت او را می بینند.

دلی کز معرفت نور و صفا دید به هر چیزی که دید، اول خدا دید

پیام شن

جهان جلوه‌ای از جمال حق و هر موجودی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می شود. **ارتباط:** به کار گیری این روش که ما بتوانیم در پشت پرده ظاهر و در ورای هر چیزی، خدا را ببینیم؛ بیانگر «افزایش معرفت به خداوند» از راه‌های رسیدن به «حقیقت بندگی و اخلاص» است. (درس ۴ سال دوازدهم) و به تعبیر بابا طاهر:

به صحرا بنگم صحرا تو بینم به دریا بنگرم دریا تو بینم
به هر جا بنگرم کوه و در و دشت نشان از قامت رعنا تو بینم

پیام شن

هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می شود. **ارتباط:** دیدن خداوند در پشت پرده ظاهر و در ورای هر چیزی؛ بیانگر «افزایش معرفت به خداوند» از راه‌های رسیدن به «حقیقت بندگی و اخلاص» است. (درس ۴ سال دوازدهم) اینکه انسان بتواند در هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست مشکل به نظر می آید، اما هدفی قابل دسترس است، به خصوص برای جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای قلب دارند. اگر قدم پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند.

ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند

اکنون ممکن است برای شما این سؤال پیش آید که آیا می توان به ذات خداوند پی برد و چیستی او را مشخص کرد؟ در پاسخ می گوییم: موضوعاتی که می خواهیم درباره آنها شناخت پیدا کنیم، دو دسته اند:

دسته اول موضوعاتی هستند که در محدوده شناخت ما قرار می گیرند، مانند گیاهان، حیوان ها، ستارگان و کهکشان ها؛ حتی کهکشان های بسیار بسیار دور هم ممکن است، روزی مورد شناسایی واقع شوند و انسان بتواند ماهیت و ذات آنها را شناسایی کند. در حقیقت، ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات چنین موضوعاتی را دارد، (معلول) زیرا همه آنها اموری محدود هستند. (علت)

دسته دوم موضوعاتی هستند که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آنها را ندارد؛ زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است. در واقع، ما به دلیل محدود بودن ذهن خود نمی توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم. خداوند، حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما نمی تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید. بنابراین، با اینکه ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می بریم و صفات و اسماء او را می توانیم بشناسیم، اما نمی توانیم ذات و چیستی او را دریابیم؛ از همین رو پیامبر اکرم (ص) فرموده است:

«تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ»

تفکر در متن

توضیحاتی که در متن درس درباره «نیازمندی جهان به خدا در پیدایش» گفته شده را به صورت یک استدلال، به طور خلاصه بنویسید.

مقدمه اول: ما و این جهان پدیده هستیم و وجودمان از خودمان نیست.

مقدمه دوم: موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به دیگری هستند.

نتیجه: ما و مجموعه پدیده‌های جهان، در پدید آمدن و هستی یافتن، به آفریننده‌ای نیازمندیم که سرچشمه هستی است و هستی از او جدا نمی‌شود.

تدبر در قرآن (۱)

در آیه زیر تدبّر کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»

فاطر، ۱۵

۱- نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟

پاسخ: همه مخلوقات از جمله انسان، در وجود و هستی خود به خداوند نیازمند هستند. (پیدایش و بقا)

۲- چرا خداوند می‌تواند نیاز انسان و هر موجود دیگری را برطرف کند؟

پاسخ: از آنجا که خداوند علت اصلی مخلوقات است و به آنها وجود بخشیده (خالق است)، موجودات، در بقای خود نیز به او نیازمندند و همچنین همواره هر موجودی به علت حقیقی خود که بدان وجود بخشیده، وابسته است، به همین دلیل خداوند می‌تواند نیاز انسان را برطرف کند.

تدبر در قرآن (۲)

در آیه زیر تدبّر کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

«يَسْأَلُهُ وَمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»

رحمان، ۲۹

۱- چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟

پاسخ: زیرا خداوند مسبب ایجاد هر پدیده و عملی در این جهان است، به همین دلیل موجودات همواره به او اظهار نیاز می‌کنند.

۲- چرا خداوند هر لحظه دست اندرکار امری است؟

پاسخ: چون منشأ و سرچشمه هرکاری از ذات اقدس الهی می‌باشد، به همین دلیل در همه امور، نقش خداوند مشهود است.

تفکر در حدیث

امیرالمؤمنین علی (ع) می‌فرماید:

«مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَوَعْدَهُ وَمَعَهُ»

به نظر شما پیام این حدیث چیست؟ مقصود امیرالمؤمنین (ع) از اینکه می‌فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم چه می‌باشد؟

پاسخ: جهان جلوه حق است و هر موجودی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود.

با وجود شباهت‌های ظاهری رابطه خدا و جهان با رابطه ساعت‌ساز و ساعت، تفاوت‌های این دو رابطه را بنویسید.

شبهات‌ها	تفاوت‌ها
هر دو هدفمند هستند.	نظم ساعت با نظم جهان قابل مقایسه نیست، نظم و پیچیدگی جهان بسیار فراتر از پیچیدگی یک ساعت است.
هر دو پدیده‌اند و به خالق نیازمندند.	ساعت‌ساز، هستی بخش اجزای ساعت نیست و فقط نظم‌دهنده اجزا است، اما خداوند هم هستی‌بخش است و هم نظم‌دهنده
هر دو متشکل از اجزاء گوناگون هستند.	دوام و بقای ساعت وابسته به ساعت‌ساز نیست، اما دوام و بقای جهان وابسته به خالق آن است.

نمودار مرور سریع و جمع‌بندی

۱) هر پدیده‌ای وجودش از خودش نیست.

۲) تناسب معنایی با بیت: ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما / تو وجود مطلق، فئی‌نما

۱) هر پدیده‌ای برای موجود بودن، نیازمند دیگری است.

۲) یک موجود فقط زمانی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد.

۳) نمونه: چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد.

تناسب معنایی با ابیات: ذاتِ نایافته از هستی بخش / چون تواند که بود هستی‌بخش

خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب‌دهی

۳) نتیجه: ما و پدیده‌های جهان، در پدیدآمدن و هستی یافتن، نیازمند خداوند هستیم.

۱) مقدمه اول:

۲) مقدمه دوم:

استدلال نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

۱) نیازمندی جهان به خداوند در هر «آن»

۲) مشابه رابطه مولد برق با جریان برق / مشابه رابطه نور و منبع نور

۳) نیازمندی موجودات پس از پیدایش همانند لحظه خلق شدن است و کم نمی‌شود.

۴) متناسب با شعر « ما چو ناییم و نوا در ما ز توست »

نیازمندی جهان به خدا در بقا

خداوند: نور هستی

(۱) نور آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می‌شود.
 (۲) خداوند نور هستی است: ﴿﴾ که تمام موجودات، «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند.

(۳) متناسب با آیه: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»

(۴) متناسب با ابیات: دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید

به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم

به هر جا بنگرم کوه و در و دشت / نشان از قامت رعنا تو بینم

(۱) معرفتی عمیق و والا

(۲) در نگاه نخست ﴿﴾ مشکل، اما ﴿﴾ هدفی امکان‌پذیر و قابل دسترسی است.

(۳) بستر اصلی حرکت به سوی آن ﴿﴾ پاکی و صفای قلب.

مشاهده خداوند در قبل و بعد هر از چیز (وراء)

(۱) موضوعاتی که در محدوده شناخت ما قرار می‌گیرند.

(۲) احاطه داشتن ذهن ما بر آنها

(۳) ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات آنها را دارد.

(۱) عدم گنجایش ذهن ما برای درک آنها

(۲) عدم احاطه ذهن ما به حقیقت آنها

(۱) محدود

(۲) نامحدود

موضوعاتی برای شناخت خداوند

جدول روابط و نکات

معلول	علت
نیازمندی مستمر جهان به خداوند و عدم قطع این نیاز	(۱) اراده‌ی خداوند مبنی بر از بین بردن یا حفظ موجودات جهان
درک بیشتر فقر و نیاز	(۲) افزایش خودشناسی
افزایش عبودیت و بندگی	(۳) درک بیشتر فقر و نیاز
درک حضور خداوند	(۴) وجود فطرت در انسان
دیدن خداوند در هر چیزی	(۵) نگرستن با تأمل در جهان

ویژه‌نامهٔ درس اوّل	
عبارت / واژه / مفهوم	ارتباط
۱) نیازمندی موجودات به خداوند در پیدایش	«یا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ»
۲) مقدمهٔ اوّل (پدیده بودن موجودات جهان)	۱) «ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما / تو وجود مطلق فانی نما»
۳) مقدمهٔ دوّم (نیازمندی پدیده‌ها به موجودی دیگر برای پدید آمدن)	۱) «ذاتِ نایافته از هستی‌بخش / کی تواند که شود هستی بخش» ۲) «خشک ابری که بود ز آب تُهی / ناید از وی صفت ابدی»
۴) نیازمندی موجودات به خداوند در بقا	۱) «یا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ...» ۲) «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ...» ۳) «ما چو ناییم و نوا در ما ز توست...» ۴) «ما همه شیران ولی شیر عَلم...» ۵) «باد ما و بود ما از دادِ توست...»
۵) وابستگی موجودات به خداوند در پیدایش و بقا	«اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»
۶) ثمرهٔ درک نیازمندی به خداوند	«اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»
۷) تجلی خداوند در موجودات	۱) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» ۲) «دلی کز معرفت نور و صفا دید...» ۳) «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم...» ۴) «مارأيتُ شيئاً...»

کلمات مترادف تستی

کلمه / عبارت	مترادفات و کلیدواژه‌های کنکوری
۱) موجودات جهان	پدیده = عدم استقلال = ممکن‌الوجود = قائم به غیر
۲) خداوند	ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن است = مستقل = قائم به ذات = هستی از او جدا نمی‌شود = واجب‌الوجود
۳) مقدمهٔ اوّل:	تقدّم نیستی بر هستی = پدیده بودن موجودات = سرچشمه نگرفتن وجود آدمی از خود
۴) مقدمهٔ دوّم:	نیازمندی به دیگری در پیدایش

اشتباه نکنیم

- اشتراک انسان و دیگر موجودات جهان، در پدیده بودن است. (نه در موجود بودن)
- هر یک از عبارات «ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن است»، «قائم به ذات»، «هستی از او جدا نمی‌شود» و «واجب‌الوجود» متناسب با خداوند می‌باشد و عبارات «پدیده»، «عدم استقلال»، «ممکن‌الوجود» و «قائم به غیر» متناسب با موجودات جهان است. (الفقرا ← نیازمندی در پیدایش و بقا)
- مطابق آیهٔ شریفهٔ «انتم الفقراء الی الله» نیازمندی مخلوقات به خداوند در تمام مراحل هستی است و در به وجود آمدن و پدید آمدن محدود نمی‌شود.
- نسبت فقر و نیازمندی انسان‌ها و سایر مخلوقات به خداوند ثابت است و انسان‌ها با کسب معرفت بیشتر نسبت به رابطهٔ خود با خداوند، تنها درک بیشتری نسبت به این فقر پیدا می‌کنند. و این فقر اضافه یا کاسته نمی‌شود. (نسبت ← ثابت / معرفت بیشتر ← درک بیشتر)
- رابطهٔ خداوند با جهان، با رابطهٔ و بتا و مسجد قابل مقایسه نیست، اما رابطهٔ خداوند با جهان، مشابه رابطهٔ مولّد برق و جریان برق است. (رابطهٔ خدا با جهان ← غیر قابل قیاس با رابطهٔ بنا و مسجد / قابل قیاس با رابطهٔ مولّد برق و جریان برق)
- مطابق آیهٔ «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»، هر چیزی در جهان، جلوه‌ای از جلوه‌های الهی است، نه نوری از انوار وجود خودشان.

- ۱- مطابق حدیث «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ...»، برترین عبادت در نظر پیامبر اکرم (ص)، می‌باشد.
- ۱ داشتن استمرار در زمینه اندیشه درباره خدا و حکمت او ۲ نگرش مثبت در ارتباط با زندگی انسان و آینده او
 ۳ توجه به ذات اقدس باری تعالی و دوری از ناپاکی ۴ عمل به احکام اسلامی در عین توجه به دیدگاه‌های فردی
- ۲- درک حضور خداوند، مبتنی بر وجود در ذات بشریت است و همچنین شناخت صفات و افعال خداوند، نوعی نسبت به اوست.
- ۱ فطرت - معرفت عمیق ۲ اختیار - معرفت عمیق ۳ وجدان - شناخت اولیه ۴ فطرت - شناخت اولیه
- ۳- اگر بگوییم «ما و همه پدیده‌های جهان، در پدید آمدن و هست شدن خود به آفریننده‌ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد.» کدام عبارت ما را به این نتیجه نمی‌رساند؟
- ۱ انسان و موجودات جهان پدیده‌هایی هستند که در وجود به خودشان متکی نیستند.
 ۲ هر پدیده‌ای که وجودش از خودش نباشد، برای موجود شدن نیازمند دیگری است.
 ۳ موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست، در موجود بودن نیازمند به وجودی هستند که وجود، عین ذاتش نباشد.
 ۴ یک موجود، فقط در صورتی برای موجود بودن به دیگری نیازمند نیست که ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن باشد.
- ۴- هر گاه سؤال شود که پیام عبارت شریفه: «انتم الفقراء الی الله» در مورد چه کسانی است؟ باید بگوییم
- ۱ همه مخلوقات از جمله انسان‌ها ۲ آنها که در کسب کمالات حقیقی می‌کوشند.
 ۳ در مورد مؤمنان ۴ هر موجودی که ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن باشد.
- ۵- در قیاس رابطه جهان با خدا و رابطه بتا با مسجد، تفاوت به چشم می‌خورد
- ۱ بنیادین - بتا برای اتمام کار خود به همکار نیاز دارد. ۲ اساسی - بتا تنها جابه‌جا کننده مصالح ساختمان است.
 ۳ جزئی - بتا تنها جابه‌جا کننده مصالح ساختمان است. ۴ جزئی - بتا برای اتمام کار خود به همکار نیاز دارد.
- ۶- با توجه به مفهوم بیت: «ذات نایافته از هستی بخش / کی تواند که شود هستی‌بخش»، یک چیز، در صورتی برای موجود بودن به دیگری نیازمند نیست که
- ۱ تنها در پیدایش متکی به غیر خود باشد. ۲ نبوده و سپس پدید آمده باشد.
 ۳ سرچشمه هستی و وجودش، ذاتش نباشد. ۴ تساوی ذات و حقیقتش با موجود بودن محقق باشد.
- ۷- در راستای تحقق معرفت عمیق‌تر خداوند، اولین مقدمه در اثبات نیازمندی جهان در هستی خود به خداوند، است.
- ۱ تساوی ذات ما و اشیای موجود در عالم با موجود بودن
 ۲ سرچشمه نگرفتن وجود و هستی آدمی سایر موجودات از ذاتشان
 ۳ پدیده نبودن موجودی که ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن است.
 ۴ نیازمند بودن هر چیزی که فاقد شیرینی است، به دیگری برای شیرین شدن
- ۸- دومین مقدمه، در اثبات نیازمندی جهان در هستی خود به خداوند، در کدام گزینه آمده است؟
- ۱ هیچ یک از پدیده‌ها را نمی‌توان یافت که به خود متکی و از غیر خود بی‌نیاز باشد.
 ۲ ذات ما و اشیای موجود در عالم مساوی با موجود بودن نیست و ممکن است که نباشیم.
 ۳ هر چیزی که وجودش از خودش نباشد، برای موجود بودن نیازمند به دیگری است.
 ۴ خداوند پدیده نمی‌باشد، بلکه سرچشمه هستی است.

۹- اگر بخواهیم نسبتی میان فقر ذاتی انسان‌ها و غنای خداوند بیابیم، این رابطه است و با افزایش معرفت انسان به خدا

- ۱ ثابت - این فقر افزایش می‌یابد. ۲ متغیر - این فقر افزایش می‌یابد.
 ۳ متغیر - انسان درک بیشتری نسبت به این فقر می‌یابد. ۴ ثابت - انسان درک بیشتری نسبت به این فقر می‌یابد.

متوسط

۱۰- کدام گزینه درست است؟

- ۱ درک حضور خداوند و شناخت و افعال او، شناخت اولیّه او به شمار می‌رود.
 ۲ هدایت و پشتیبانی مخلوقات جهان و مدد رسانی به آنها، بیانگر صفت عزّت الهی است.
 ۳ قرآن کریم تنها یک راه نهادینه را به منظور شناخت صفات خداوند به انسان ارائه می‌دهد.
 ۴ قرآن کریم به منظور دریافت صفات ناب وجودی خداوند، انسان را به شناخت اولیّه در این باره، محدود نمی‌رساند.

۱۱- اندیشه هر انسان نیکوکار، از کجا نشأت می‌گیرد؟ و در چه چیزی نمود می‌یابد؟

- ۱ ذهن - اعمال او ۲ قلب - سخنان او ۳ ذهن - سخنان او ۴ قلب - اعمال او

۱۲- به ترتیب، محل «جوانه‌زدن اندیشه» و «ریشه دواندن اندیشه» کجاست؟ و هم‌چنین نمود ظاهری اندیشه هر شخص در او نمایان است.

- ۱ قلب - قلب - اعمال ۲ اعمال - قلب - گفتار ۳ اعمال - اعمال - ذهن ۴ ذهن - قلب - اعمال

۱۳- انسان و دیگر موجودات جهان، در اشتراک دارند؛ زیرا

- ۱ پدیده بودن - نیستی مقدم بر هستی دارند. ۲ پدیده بودن - منشأ وجود آنها از ذات خودشان است.
 ۳ موجود بودن - نیستی مقدم بر هستی دارند. ۴ موجود بودن - منشأ وجود آنها از ذات خودشان است.

۱۴- غنای ذاتی خداوند در که نتیجه فهم معارف گران‌مایه قرآنی است، از دقت در پیام کدام عبارت شریفه دریافت می‌گردد؟

- ۱ هستی خود به دیگری - و الله هو الغنی الحمید ۲ هستی خود به ذات خویش - و الله هو الغنی الحمید
 ۳ هستی خود به دیگری - أنتم الفقراء إلى الله ۴ هستی خود به ذات خویش - أنتم الفقراء إلى الله

۱۵- پیام بیت: «ذات نایافته از هستی بخش / کی تواند که شود هستی بخش» مؤید کدام مقدمه در اثبات نیازمندی جهان به خداوند است؟

- ۱ عدم تساوی ذات ما و اشیای موجود در عالم با موجود بودن و امکان نیست شدن برای تمامی مخلوقات
 ۲ نیازمند بودن هر چیزی که فاقد حلاوت باشد، به دیگری برای شیرین شدن
 ۳ فقدان استقلال از دیگری برای هیچ یک از پدیده‌های این جهان
 ۴ ما و همه پدیده‌های جهان، در پدیدآمدن و هست شدن خود به آفریننده‌ای نیازمندیم.

۱۶- کدام مقدمه، حاکی از مفهوم «تقدم نیستی بر هستی» برای انسان و سایر موجودات می‌باشد؟

- ۱ برای موجود شدن استقلال ذاتی از دیگری دارد. ۲ ذات نایافته از هستی بخش / کی تواند که شود هستی بخش
 ۳ وجود و هستی از ذات ما سرچشمه نمی‌گیرد. ۴ خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب‌دهی

۱۷- کدام گزینه درست است؟

- ۱ نور خاصیت روشنایی ذاتی دارد و همچنین روشنی‌بخشی اکتسابی است.
 ۲ نور خاصیت روشنایی اکتسابی دارد و همچنین روشنی‌بخشی ذاتی است.
 ۳ نور خاصیت روشنایی ذاتی دارد و همچنین روشنی‌بخشی ذاتی است.
 ۴ نور خاصیت روشنایی اکتسابی دارد و همچنین روشنی‌بخشی اکتسابی است.